

**КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

КАНАРИК ЮЛІЯ СЕРГІЇВНА

УДК 349.422.2.+339:637.12

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОКА
І МОЛОЧНОЇ СИРОВИНИ В УКРАЇНІ**

12.00.06 – земельне право; аграрне право;
екологічне право; природоресурсне право

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ - 2015

Дисертацією є рукопис
Робота виконана у Національному університеті біоресурсів і природокористування України Кабінету Міністрів України

Науковий керівник кандидат юридичних наук, доцент
Панькова Лілія Олександрівна,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
завідувач кафедри цивільного та господарського права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Уркевич Віталій Юрійович,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, професор кафедри земельного та аграрного права

кандидат юридичних наук, доцент
Марченко Світлана Іванівна,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, доцент кафедри земельного та аграрного права

Захист відбудеться «31» березня 2015 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.004.16 у Національному університеті біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ-41, вул. Генерала Родімцева, 19, навчальний корпус № 1, кімната 97

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного університету біоресурсів і природокористування за адресою: 03041, м. Київ-41, вул. Героїв Оборони, 13, навчальний корпус № 4, кімната 41а

Автореферат розісланий «27» лютого 2015 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

О. Ю. Піддубний

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Однією із стратегічних цілей державної аграрної політики України є забезпечення правових, організаційних і економічних заходів, спрямованих на підвищення ефективності функціонування аграрного сектору економіки.

Ринок молока та молочної сировини є одним із найважливіших сегментів продовольчого ринку, від ефективного функціонування якого залежить забезпечення населення необхідними продуктами харчування та продовольча безпека держави в цілому.

Характерним для молочної галузі в Україні є те, що вона функціонує у надзвичайно широкому діапазоні — від натурального виробництва в особистих селянських господарствах до сучасних спеціалізованих молочних підприємств. Однак, при цьому, основні обсяги виробництва молока зосереджені в особистих селянських господарствах, з яких майже 90% утримують одну-дві корови. За даними Державної служби статистики України, за січень–вересень 2014 р. у загальних заготівлях переробних підприємств молоко з господарств населення становить 6795,2 тис. тонн, тоді як із сільськогосподарських підприємств різних організаційно-правових форм — лише 2057,0 тис. тонн. Через це якість первинної молочної сировини низька, а українська молочна продукція є недостатньо конкурентоспроможною.

Сучасний стан розвитку молочного виробництва та ринку молока і молочної сировини характеризується порушенням диспаритету цін на сільськогосподарську продукцію і матеріально-технічних ресурсів для села, недостатньою державною підтримкою, низькою інвестиційною привабливістю галузі тощо.

У зв'язку із зазначеним актуальним є проведення комплексного аналізу правового регулювання виробництва та реалізації молока і молочної сировини, а також розроблення й запровадження правових засобів підвищення ефективності функціонування зазначеної галузі в Україні.

Досі в українській юридичній науці комплексні дослідження з питань правового регулювання виробництва і реалізації молока та молочної сировини на рівні дисертацій і монографій не проводилися. Зазначене обумовило вибір теми даної дисертаційної роботи.

Важливу роль під час виконання дослідження відіграли наукові праці таких учених у галузі цивільного та господарського права: М. І. Брагінського, В. В. Вітрянського, О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В. В. Луця, О. А. Підпригори, Є. О. Харитонова, Г. Ф. Шершеневича, В. С. Щербини та інших.

Науково-теоретичною базою дисертаційного дослідження стали праці відомих вітчизняних учених-правознавців у галузі аграрного та земельного права, зокрема: Н. О. Багай, А. Й. Богдана, Я. З. Гаєцької-Колотило, І. М. Заріцької, В. М. Єрмоленка, Ц. В. Бичкової, О. В. Гафурової, Т. О. Коваленко, Г. С. Корнієнко, В. І. Курила, П. Ф. Кулинич, В. І. Лебедя, С. І. Марченко, В. В. Носіка, Л. О. Панькової, О. О. Погрібного,

О. А. Поліводського, В. І. Семчика, А. М. Статівки, В. Ю. Уркевича, В. І. Федоровича, В. В. Янчука, В. З. Янчука та інших науковців.

Загальнотеоретична юридична література відомих дослідників питань теорії держави та права, зокрема праці С. С. Алексєєва, А. Б. Венгерова, О. В. Малька, М. І. Матузова, П. М. Рабіновича, О. Ф. Скакун, сприяли обґрунтуванню окремих дисертаційних положень.

При дослідженні окремих аспектів виробництва молока та молочної сировини використані наукові здобутки фахівців економічної науки: Р. Б. Давидова, Г. Т. Дударя, М. В. Зубця та інших учених.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Проведене дослідження відповідає завданням, поставленим Законом України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» від 18 жовтня 2005 р. та «Державною цільовою програмою розвитку українського села на період до 2015 року», затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. № 1158, відповідно до яких визнані необхідними наукові дослідження шляхів підвищення ефективності діяльності суб'єктів аграрного сектору.

Крім того, дисертаційне дослідження виконане в межах програми наукових досліджень Національного університету біоресурсів і природокористування України за темою «Розробка концепції правового регулювання сталого розвитку сільських територій» (номер державної реєстрації 0109U003356).

Мета і задачі дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає у з'ясуванні особливостей правового регулювання виробництва та реалізації молока і молочної сировини, формулюванні наукових висновків та пропозицій щодо удосконалення нормативно-правового регулювання відповідних суспільних відносин.

Досягнення цієї мети стало можливим завдяки виконанню сукупності таких *задач*:

- здійснити ретроспективний аналіз законодавства у сфері виробництва та реалізації молока і молочної сировини;
- сформулювати поняття «правовідносини, які складаються в процесі виробництва та реалізації молока і молочної сировини» та визначити їх принципи;
- визначити суб'єктів, діяльність яких пов'язана з виробництвом та реалізацією молока і молочної сировини, та здійснити їх класифікацію;
- проаналізувати правові засади виробництва молока та молочної сировини в Україні в контексті вимог законодавства Європейського Союзу;
- встановити систему й специфіку договорів у сфері виробництва та реалізації молока і молочної сировини;
- сформулювати пропозиції щодо комплексного вдосконалення норм чинного законодавства з урахуванням результатів дисертаційного дослідження, міжнародного досвіду та необхідності приведення норм національного законодавства у сфері виробництва та реалізації молока і молочної сировини у відповідність із європейськими стандартами.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у сфері виробництва та реалізації молока і молочної сировини.

Предметом дослідження є нормативна та наукова джерельна база, практика нормотворення і правозастосування з питань правового регулювання виробництва та реалізації молока і молочної сировини.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження склали діалектичний метод наукового пізнання, загальнонаукові (формально-логічний, системний, методи аналізу та синтезу) та спеціально-юридичні методи (історико-правовий, формально-юридичний, порівняльно-правовий). Діалектичний метод дав змогу розглянути правове регулювання виробництва та реалізації молока і молочної сировини як цілісний процес, що перебуває у постійному розвитку і взаємозв'язку з соціально-економічними чинниками сільськогосподарського виробництва. Формально-логічний метод став у пригоді при з'ясуванні сутності й змісту понять «сільськогосподарська продукція», «молоко», «молочна сировина». Метод аналізу покладено в основу вивчення наукового доробку вчених-правників за темою дослідження, а також визначення колізій та прогалин у нормативно-правових актах, що врегульовують аграрні відносини у сфері виробництва та реалізації молока і молочної сировини. Метод синтезу використано у процесі обґрунтування висновку про юридичну природу виробництва та реалізації молока і молочної сировини як комплексного інституту аграрного права. Системний метод допоміг вибудувати систему принципів правовідносин з виробництва та реалізації молока і молочної сировини. Історико-правовий метод дав змогу провести ретроспективний аналіз законодавства у сфері виробництва та реалізації молока і молочної сировини. Формально-юридичний метод дав можливість з'ясувати зміст норм права, що регулюють відносини у сфері виробництва та реалізації молока і молочної сировини та розробити пропозиції щодо його вдосконалення. Порівняльно-правовий метод покладений в основу аналізу законодавства України у сфері виробництва та реалізації молока і молочної сировини та відповідного законодавства інших держав і міждержавних утворень, а також при зіставленні видів договорів щодо забезпечення виробництва та реалізації молока і молочної сировини, що використовуються аграрними товаровиробниками на ринку сільськогосподарської продукції.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що це одне з перших у науці аграрного права України комплексне дослідження теоретичних і практичних питань правового регулювання виробництва та реалізації молока і молочної сировини в Україні, в результаті якого сформульовано нові теоретичні висновки та практичні пропозиції, які виносяться на захист:

вперше:

– здійснено періодизацію становлення і розвитку законодавства у сфері виробництва та реалізації молока і молочної сировини на території України, згідно з якою виокремлено чотири періоди: 1) період від зародження скотарства до 1645 р., який характеризується широким застосуванням звичаєвого права; 2) дореволюційний період, що відзначається появою першого нормативного

акта про племінну справу в тваринництві та подальшим становленням законодавства у цій сфері (1645–1917 рр.), який ділиться на два етапи; 3) радянський період (1917–1991 рр.), що включає чотири етапи та вирізняється законодавством, спрямованим на встановлення пріоритетності виробництва молока в аграрному секторі; 4) сучасний період (1991 р. – донині), який ділиться на два етапи, що характеризується прийняттям законів, спрямованих на забезпечення якості та безпечності молока і молочної сировини з урахуванням європейських норм;

– сформульовано поняття «правовідносини, які складаються в процесі виробництва та реалізації молока і молочної сировини», під якими слід розуміти відносини, врегульовані нормами аграрного права та інших галузей, що виникають між суб'єктами виробництва та реалізації молока й молочної сировини та їх працівниками (членами, структурними підрозділами), між особами, які входять до особистих селянських господарств та домогосподарств з виробництва відповідної продукції, а також між суб'єктами виробництва і реалізації молока та молочної сировини і спеціальними контрольними органами з дотримання вимог відповідного виробництва; між суб'єктами виробництва та реалізації молока і молочної сировини й органами державної влади з реалізації державних програм у сфері молочного виробництва, а також між суб'єктами виробництва та реалізації молока і молочної сировини й іншими суб'єктами на підставі договорів про реалізацію молока і молочної сировини;

– визначено та обґрунтовано систему спеціальних принципів аграрних правовідносин з виробництва та реалізації молока і молочної сировини: недопущення використання у процесі виробництва молока та молочної сировини кормів, отриманих із порушенням нормативно-правових вимог у сфері екологічної безпеки сільськогосподарської продукції; пріоритетне спрямування коштів державної підтримки молочних господарств та стимулювання їх конкурентоспроможності;

– запроваджено критерії класифікації суб'єктів, діяльність яких пов'язана з виробництвом та реалізацією молока і молочної сировини, а саме: за способом підтвердження якості та безпечності виробленого і реалізованого ними молока та молочної сировини; за способом їх легалізації;

– запропоновано правове регулювання виробництва та реалізації молока і молочної сировини розглядати як комплексний інститут аграрного права, в який входять норми різних галузей права, що врегульовують внутрішні та зовнішні аграрні відносини з виробництва і реалізації молока та молочної сировини.

удосконалено:

– визначення поняття «виробник молока та молочної сировини», під яким пропонується розуміти юридичну особу незалежно від форми власності, фізичну особу – суб'єкта підприємницької діяльності, особисте селянське господарство, домогосподарства, фізичну особу, яка утримує корів, овець, кіз, буйволиць, кобил, верблюдиць, ослиць та виробляє молоко і молочну сировину;

– класифікацію аграрно-правових договорів у сфері виробництва та реалізації молока і молочної сировини через пропозицію їх диференціації на

три групи: договори про забезпечення виробництва молока та молочної сировини; договори про забезпечення реалізації молока та молочної сировини; договори, направлені на виробничо-технічне, науково-інноваційне забезпечення суб'єктів, діяльність яких пов'язана з виробництвом молока та молочної сировини;

– конкретизовано результати науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт як істотних умов у договорах про виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських і технологічних робіт у сфері виробництва молока та молочної сировини, а саме: новий технологічний процес (найновіша технологія виробництва молока та молочної сировини); удосконалена технологія; новий вид (лінія, установка, прилад, засіб автоматизації) устаткування для зберігання, охолодження та перевезення молока й молочної сировини; новий вид тари (упаковок); нова молочна порода тварин; удосконалення породних та продуктивних якостей молочної худоби;

дістали подальшого розвитку:

– порядок укладання й виконання договору контрактації молока і молочної сировини, на підставі чого зроблено висновок про доцільність запровадження «Типових умов договору контрактації молока та молочної сировини», які врахували б усі особливості виробництва, охолодження, приймання та транспортування молока й молочної сировини, що дало б змогу виробникам відповідної продукції бути більш захищеними в умовах ринкової економіки, а також розроблення та прийняття «Інструкції зі штучного осіменіння тварин», яка враховувала б та регулювала процес створення і діяльності пунктів зі штучного осіменіння всіх тварин, що задіяні у виробництві молока та молочної сировини;

– положення про існування низки суперечностей між законодавством України та правовими актами Європейського Союзу, що стосуються, зокрема: санітарно-гігієнічних вимог щодо виробництва молочної сировини, необхідності узгодження національних критеріїв безпечності та якості молочної сировини і відшкодування виробниками молока й молочної сировини витрат на здійснення офіційних заходів контролю.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в роботі теоретичні положення, висновки і рекомендації можуть бути використані:

– у науково-дослідній діяльності – для подальшого розвитку науки аграрного права в частині вдосконалення механізму правового регулювання виробництва та реалізації молока і молочної сировини в Україні;

– у нормотворчій діяльності – при підготовці проектів законів та підзаконних актів, спрямованих на врегулювання аграрних відносин у сфері виробництва та реалізації молока і молочної сировини;

– у правозастосовній діяльності – у практичній роботі юристів-аграрників, зокрема у справах із вирішення спорів між суб'єктами аграрних правовідносин у сфері виробництва та реалізації молока і молочної сировини;

– у навчальному процесі – під час викладання навчальних дисциплін «Аграрне право», «Проблеми аграрного права», «Право забезпечення якості і

безпеки продукції АПК», а також при підготовці підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій для студентів юридичних та аграрних вищих навчальних закладів.

Апробація результатів дисертації. Одержані наукові положення, пропозиції й рекомендації доповідалися та обговорювалися на засіданнях кафедри аграрного, земельного та екологічного права ім. академіка В. З. Янчука, вченої ради ННІ земельних ресурсів та правознавства Національного університету біоресурсів і природокористування України, а також на міжнародних науково-практичних конференціях: «Сучасні проблеми аграрного і природоресурсного права» (Київ, 30–31 жовтня 2009 р.), «Правова політика Української держави» (Івано-Франківськ, 19–20 лютого 2010 р.), «Від громадянського суспільства — до правової держави» (Харків, 23 квітня 2010 р.), «Держава і право в умовах глобалізації: реалії та перспективи» (Сімферополь, 16–17 квітня 2010 р.), «Актуальні проблеми правового регулювання аграрних, земельних, екологічних відносин і природокористування в Україні та країнах СНД» (Луцьк, 10–11 вересня 2010 р.), «Правове забезпечення інноваційного розвитку економіки Республіки Білорусь» (Мінськ, 21–22 жовтня 2010 р.), «Сучасні тенденції розвитку національного законодавства України» (Київ, 19–20 травня 2011 р.), «Актуальні питання реформування правової системи України» (Луцьк, 17–19 червня 2011 р.), «Актуальні питання правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні» (Харків, 2–3 лютого 2012 р.), «Законність і правопорядок: механізми забезпечення» (Харків, 11–12 травня 2012 р.), «Біоресурси планети і біобезпека навколишнього середовища : проблеми і перспективи» (Київ, 5–6 листопада 2013 р.), «Забезпечення прав людини в міжнародному та національному законодавстві» (Київ, 29 листопада 2013 р.). Дисертаційні результати були також оприлюднені на круглому столі «Аграрне право як галузь права, юридична наука і навчальна дисципліна» (Київ, 25 травня 2012 р.).

Наукові публікації. Основні положення та висновки дослідження викладені у п'ятьох наукових статтях, із яких чотири опубліковані у фахових вітчизняних виданнях з юридичних наук, одна – у міжнародному закордонному науковому виданні, а також у чотирнадцяти тезах доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатку. Загальний обсяг дисертації становить 225 сторінок друкованого тексту, використаних джерел — 32 сторінки (299 найменувань).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

Розділ 1 «Загальна характеристика правовідносин з виробництва та реалізації молока і молочної сировини» складається із чотирьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 «Ретроспективний аналіз законодавства у сфері виробництва та реалізації молока і молочної сировини» зроблено аналіз

становлення та розвитку законодавства, що регулює виробництво та реалізацію молока і молочної сировини. Автор обґрунтовує висновок про те, що розвиток законодавства у сфері виробництва й реалізації молока і молочної сировини характеризується відповідними періодами.

Перший період розвитку законодавства (від зародження скотарства до 1645 р.) — внаслідок зародження скотарства виникали звичаєві норми, що регулювали відносини у сфері виробництва молока.

Другий період — дореволюційний (1645–1917 рр.) — характеризується розвитком молочної справи в Україні за часів її перебування у складі Російської імперії й ділиться на два етапи: а) перші нормативні акти, що регулювали племінну справу (1645–1905 рр.), до яких автор відносить царські накази про завезення до дворових вотчин із України племінних тварин та вербування спеціалістів-скотарів, укази про створення перших великих племінних вівцеферм (1720 р.), «Про доповнення деяких постанов діючого закону, що стосується селянського землеволодіння й землекористування», Маніфест 1724 р., яким зобов'язано всіх малоросійських жителів утримувати своїх овець за правилами (регулами), закон «Про зміну і доповнення деяких постанов щодо селянського землеволодіння» від 14 червня 1910 р., а також положення «Про землеустрій» від 29 травня 1911 р.; б) Столипінська реформа (1906–1917 рр.). Зроблено висновок, що аграрне законодавство тільки починало формуватися і являло собою розрізнені нормативні акти, які містилися у різних частинах Зводу законів Російської імперії. Такий земельно-правовий устрій Російської імперії, а відтак і в Україні, зберігався фактично до початку Лютневої революції 1917 р.

Третій період — радянський (1917–1991 рр.) — характеризується законодавством, спрямованим на встановлення пріоритетності виробництва молока в аграрному секторі і включає чотири етапи: а) «воєнний комунізм» (1917–1921 рр.); б) запровадження нової економічної політики (НЕПу) та зародження сільськогосподарської кооперації (1921–1941 рр.); в) скотарство та молочарство в умовах Великої Вітчизняної війни (1941–1945 рр.); г) відновлення та розвиток молочної галузі (1945–1991 рр.).

Четвертий період розвитку законодавства — сучасний (1991 р. – донині) — характеризується прийняттям законів, спрямованих на забезпечення якості та безпечності молока й молочної сировини з урахуванням європейських норм, і ділиться на два етапи: а) прийняття законів «Про племінну справу у тваринництві», «Про ветеринарну медицину», «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення», «Про безпечність та якість харчових продуктів», «Про захист тварин від жорстокого поводження», «Про ідентифікацію тварин» та спеціальний закон «Про молоко та молочні продукти», що регулюють відносини у сфері виробництва та реалізації молока і молочної сировини; б) вступ України до СОТ та внесення відповідних змін до Закону України «Про молоко та молочні продукти», які стосувалися державної підтримки виробників молока, молочної сировини та молочних продуктів.

У підрозділі 1.2 «Поняття та принципи аграрних правовідносин з виробництва та реалізації молока і молочної сировини» детально вивчаються

правовідносини, що складаються в процесі виробництва та реалізації молока і молочної сировини, а також обґрунтовуються їх принципи.

Автор дійшов висновку, що оскільки предмет правового регулювання аграрного права вбирає всі аграрні майнові відносини щодо виробництва, присвоєння, розподілу та споживання сільськогосподарської продукції, а також відносини з формування правового становища їхніх суб'єктів, то аграрні відносини з виробництва та реалізації молока і молочної сировини є підвидом таких відносин.

Розглянувши поняття «виробництва» молока та молочної сировини з технічних та нормативних вимог його здійснення, зосереджено увагу на понятті виробництва молока і молочної сировини як різновиду виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств, яка здійснюється через реалізацію відповідних аграрних правовідносин.

Зроблено висновок, що виробництво та реалізація молока і молочної сировини опосередковуються аграрними правовідносинами (як внутрішніми, так і зовнішніми), які мають особливий суб'єктний склад, зміст та об'єкт, що складають предмет правового регулювання аграрного права.

Об'єктом правовідносин, які складаються в процесі виробництва молока і молочної сировини, є молоко сире, молочна сировина, а також будь-які молочні продукти, що містять виключно складові молока (молочний жир, молочний білок, лактозу) і можуть бути використані у виробництві іншої продукції.

У результаті дослідження принципів аграрних правовідносин з виробництва та реалізації молока і молочної сировини визначено, що до них застосовуються загальноюридичні принципи, принципи реалізації аграрних правовідносин, принципи товарного сільськогосподарського виробництва, а також спеціальні принципи.

Автором пропонується запровадження принципу недопущення використання у процесі виробництва молока і молочної сировини кормів, отриманих із порушенням нормативно-правових вимог у сфері екологічної безпеки сільськогосподарської продукції, а також принципу пріоритетного спрямування коштів державної підтримки молочних господарств та стимулювання їх конкурентоспроможності.

У підрозділі 1.3 «Суб'єкти, діяльність яких пов'язана з виробництвом та реалізацією молока і молочної сировини» наводиться характеристика правоздатності та дієздатності виробників молока і молочної сировини. Підкреслюється, що виробниками молока і молочної сировини є юридичні особи незалежно від форми власності, фізичні особи — суб'єкти підприємницької діяльності, особисті селянські господарства, домогосподарства, фізичні особи, які утримують корів, кіз, буйволиць, кобил, верблюдиць, ослиць та виробляють молоко і молочну сировину.

На основі аналізу чинного законодавства в дисертаційній роботі визначено загальні та спеціальні вимоги до суб'єктів, діяльність яких пов'язана з виробництвом та реалізацією молока і молочної сировини. До загальних вимог автор відносить такі: 1) державна реєстрація виробників молока і молочної сировини; 2) облік особистих селянських господарств сільськими,

селищними, міськими радами; 3) атестація виробничих потужностей суб'єкта, за наслідками якої видається атестат виробництва молока, молочної сировини і молочних продуктів. До спеціальних вимог належать: 1) вимоги щодо тваринницьких приміщень та санітарного благоустрою території; 2) вимоги щодо догляду за коровами, їх доїнням та первинною обробкою молока; 3) вимоги до пунктів приймання молока; 4) вимоги до пунктів закупівлі.

Для характеристики досліджуваних суб'єктів необхідно запровадити нові критерії їх класифікації, а саме: за способом підтвердження якості та безпечності виробленого і реалізованого ними молока та молочної сировини; за способом їх легалізації.

За способом підтвердження якості та безпечності виробленого і реалізованого ними молока та молочної сировини суб'єктів ділять на: суб'єктів, які підлягають атестації виробництва молока і молочної сировини через отримання дозволу спеціальних контрольних органів на ведення даної діяльності (всі юридичні особи, фізичні особи-підприємці), і на суб'єктів, якість та безпечність молока і молочної сировини яких встановлюється через запровадження нормативних вимог до пунктів закупівлі молока (особисте селянське господарство, фізичні особи, які утримують корів, овець, кіз, буйволиць, кобил та виробляють молоко і молочну сировину, та домогосподарства).

За способом їх легалізації суб'єкти виробництва та реалізації молока і молочної сировини ділять на ті, що підлягають державній реєстрації у порядку, встановленому Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» (юридичні особи та фізичні особи-підприємці); ті, що підлягають обліку сільськими, селищними, міськими радами (особисте селянське господарство); ті, що державній реєстрації чи обліку не підлягають (фізичні особи, які утримують корів, овець, кіз, буйволиць, кобил та виробляють молоко і молочну сировину, та домогосподарства).

На підставі проведеного дослідження обґрунтовано, що в системі аграрного права України сформований комплексний правовий інститут правового регулювання виробництва та реалізації молока і молочної сировини, в який входять норми різних галузей права, що врегульовують внутрішні та зовнішні аграрні відносини з виробництва і реалізації молока та молочної сировини.

У підрозділі 1.4 «Правові засади виробництва молока та молочної сировини в Україні в контексті вимог законодавства Європейського Союзу» проведено порівняльно-правовий аналіз положень національного законодавства, що регулює виробництво та реалізацію молока і молочної сировини, та законодавства ЄС.

У результаті аналізу законодавства України у сфері регулювання виробництва молока й молочної сировини автором виявлено низку суперечностей між законодавством України та правовими актами ЄС, що стосуються, зокрема: санітарно-гігієнічних вимог щодо виробництва молочної сировини, необхідності узгодження національних критеріїв безпечності і якості

молочної сировини, відшкодування витрат на здійснення офіційних заходів контролю.

На основі дослідження обґрунтовується висновок про необхідність скасування наказів Державного комітету ветеринарної медицини (нині – Державна ветеринарна та фітосанітарна служба України), Міністерства аграрної політики України (нині – Міністерство аграрної політики та продовольства України), якими регулюються гігієнічні вимоги до виробництва молочної сировини, оскільки євроінтеграційні процеси призведуть до вилучення із кола суб'єктів виробників молока і молочної сировини — індивідуальних суб'єктів виробництва та реалізації молока і молочної сировини (фізична особа — суб'єкт підприємницької діяльності; фізична особа, яка утримує корів, овець, кіз, буйволиць, кобил та виробляє молоко і молочну сировину; особисте селянське господарство, якщо його господарська діяльність проводиться одноособово) та особистих селянських господарств, домогосподарств.

Розділ 2 «Договори по забезпеченню виробництва та реалізації молока і молочної сировини» складається із 4-х підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Правові засади та класифікація договорів по забезпеченню виробництва та реалізації молока і молочної сировини» розкривається правова природа договорів, що мають на меті забезпечення виробництва та реалізації молока та молочної сировини. Розглянуто різні думки науковців щодо поняття «договір», на підставі яких розкрито особливості аграрно-правових договорів. Автор стверджує, що специфіка договорів на виробництво та реалізацію молока і молочної сировини та їх класифікація значною мірою обумовлюється суспільними відносинами у молочному тваринництві. Відмінність таких договорів від інших полягає у специфіці самого виробництва молока та молочної сировини, та залучення до нього живих організмів.

Пропонується аграрно-правові договори у сфері виробництва та реалізації молока і молочної сировини класифікувати таким чином: 1) договори по забезпеченню виробництва молока та молочної сировини, що мають на меті фінансове та матеріально-технічне забезпечення виробництва молока та молочної сировини; 2) договори по забезпеченню реалізації молока та молочної сировини; 3) договори, направлені на виробничо-технічне, науково-інноваційне забезпечення суб'єктів, діяльність яких пов'язана з виробництвом молока та молочної сировини.

У підрозділі 2.2 «Договори по забезпеченню виробництва молока та молочної сировини» поглиблено вивчаються і класифікуються договірні форми, що забезпечують виробництво молока та молочної сировини: 1) договори про спільну діяльність (без створення юридичної особи) по виробництву молока та молочної сировини за участю таких суб'єктів, діяльність яких пов'язана з виробництвом молока та молочної сировини, в тому числі тих, що існують без створення юридичної особи - особисте селянське господарство, фізичні особи, які утримують корів, овець, кіз, буйволиць, кобил та домогосподарства; 2) договори про спільну діяльність (з

утворенням юридичної особи – кооперації) для виробництва, дорощування та відгодівлі молодняку худоби; 3) договори на виробництво та переробку кормів для худоби; 4) договори по забезпеченню суб'єктів, діяльність яких пов'язана з виробництвом молока та молочної сировини основними засобами виробництва (купівля-продаж худоби, доїльних систем, обладнання зберігання та охолодження молока та молочної сировини, систем для утилізації гною, мийних та дезінфікуючих засобів для гігієни обладнання, приміщення та тварин; у тому числі із застосуванням кредитних договорів, окремих різновидів договору найму); 5) договори постачання енергетичних та інших ресурсів суб'єктам, діяльність яких пов'язана з виробництвом молока та молочної сировини через приєднану мережу; 6) договори по забезпеченню схоронності основних засобів виробництва суб'єктів, діяльність яких пов'язана з виробництвом молока та молочної сировини (договір страхування майна, договір охорони тощо).

Запропоновано правову конструкцію договору про спільну діяльність щодо виробництва молока і молочної сировини (без створення юридичної особи) за участю органів сільських, селищних, міських рад, місцевих державних адміністрацій з розташованими на відповідній території виробниками молока та молочної сировини щодо залучення (об'єднання) їх коштів, а також бюджетних коштів на будівництво, розширення, ремонт та утримання приймальних пунктів молока і молочної сировини, або спільна експлуатація вже існуючих пунктів; придбання сучасних засобів виробництва молока і молочної сировини та вирішення інших питань, що стосуються спільних інтересів територіальної громади.

У підрозділі 2.3 «Договори по забезпеченню реалізації молока та молочної сировини» наведено характеристику та викладено істотні умови договорів, що мають на меті реалізацію молока і молочної сировини. Пропонується така система договорів з реалізації молока і молочної сировини: купівля-продаж молока і молочної сировини; поставка молока і молочної сировини; контрактація молока і молочної сировини; міна; комісія молока і молочної сировини.

Здійснено аналіз договорів, що мають на меті реалізацію молока і молочної сировини. Наголошено на їх особливості: сезонність сільськогосподарських робіт, їх значна залежність від природних чинників, особливості природно-кліматичних, ґрунтових та інших умов; особливе коло учасників (обов'язково виробники молока і молочної сировини з одного боку); особливості об'єкта (запровадження ветеринарно-санітарних та інших вимог до молока і молочної сировини).

У підрозділі 2.4 «Договори, направлені на надання послуг виробничо-технічного, науково-інноваційного характеру суб'єктам, діяльність яких пов'язана з виробництвом молока і молочної сировини» наведено характеристику та істотні умови договорів, направлених на виробничо-технічне, науково-інноваційне забезпечення суб'єктів, діяльність яких пов'язана з виробництвом молока і молочної сировини. До них належать: договори на створення племінних сільськогосподарських тварин, договори на

проведення штучного запліднення тварин; договори на технічне обслуговування засобів виробництва; договори купівлі-продажу ноу-хау; ліцензійні договори та договори про трансфер технологій.

Автором конкретизовано результати науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт, як істотних умов у договорах на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських і технологічних робіт у сфері виробництва молока та молочної сировини, а саме: новий технологічний процес (найновіша технологія виробництва молока та молочної сировини); удосконалена технологія, новий вид (лінія, установка, прилад, засіб автоматизації) устаткування для зберігання, охолодження та перевезення молока і молочної сировини; новий вид тари (упаковок); нова молочна порода тварин; удосконалення породних та продуктивних якостей молочної худоби.

ВИСНОВКИ

У результаті дисертаційного дослідження одержано нове розв'язання наукового завдання щодо вдосконалення правового регулювання виробництва та реалізації молока і молочної сировини в Україні. Основні результати проведеної дисертаційної роботи сформульовано в таких загальних висновках:

1. На підставі ретроспективного аналізу еволюції законодавства, що регулює виробництво та реалізацію молока і молочної сировини, розкрито його розвиток у контексті адаптації до ринкових умов і змін макроекономічної обстановки, у якій формувався ринок сільськогосподарської продукції в цілому та молока і молочної сировини зокрема. Відповідно, періодизація законодавства, що регулює виробництво та реалізацію молока і молочної сировини, має такий вигляд: з часів зародження скотарства до середини XVII ст.; із середини XVII ст. до початку XX ст. — зародження племінної справи, поява племінних книг (виділено два етапи); із початку й до кінця XX ст. — розвиток племінної справи та виробництва молока і молочної сировини (виділено чотири його етапи); з кінця XX ст. до початку XXI ст. — удосконалення виробництва молока і молочної сировини, вступ України до Світової організації торгівлі, запровадження державної підтримки молочної галузі (виділено два етапи).

2. Під правовідносинами, які складаються в процесі виробництва та реалізації молока і молочної сировини слід розуміти, врегульовані нормами аграрного та інших галузей права відносини, які виникають між суб'єктами виробництва та реалізації молока і молочної сировини та їх працівниками (членами, структурними підрозділами), між особами, що входять до особистих селянських господарств та домогосподарств з приводу виробництва відповідної продукції, а також між суб'єктами виробництва та реалізації молока і молочної сировини і спеціальними контролюючими органами з приводу дотримання вимог відповідного виробництва; між суб'єктами виробництва та реалізації молока і молочної сировини та органами державної влади з приводу реалізації державних програм у сфері молочного виробництва; а також між суб'єктами

виробництва та реалізації молока і молочної сировини та іншими суб'єктами на підставі договорів про реалізацію молока і молочної сировини.

3. У системі аграрного права України сформовано комплексний правовий інститут правового регулювання виробництва та реалізації молока і молочної сировини, в який входять норми різних галузей права, що врегульовують внутрішні та зовнішні аграрні відносини з виробництва та реалізації молока і молочної сировини.

4. До спеціальних принципів аграрних правовідносин з виробництва та реалізації молока і молочної сировини пропонується віднести принципи: недопущення використання в процесі виробництва молока і молочної сировини кормів, отриманих із порушенням нормативно-правових вимог у сфері екологічної безпеки сільськогосподарської продукції, що сприятиме скороченню в ній концентрації небезпечних і шкідливих речовин, у тому числі нітратів; пріоритетне спрямування коштів державної підтримки на прискорене нарощування поголів'я корів і підвищення їх продуктивності та стимулювання конкурентоспроможності молочних господарств.

5. Об'єктом аграрних правовідносин з виробництва та реалізації молока і молочної сировини є: молоко сире – продукт нормальної секреції молочних залоз однієї або декількох здорових корів, овець, кіз, буйволиць, кобил, ослиць, верблюдиць температура якого не перевищує 40 °С і який не піддавався будь-якій обробці; молочна сировина – молоко, яке піддавалося попередній фізичній обробці (фільтрації, охолодженню), а також будь-які молочні продукти, що містять виключно складові молока (молочний жир, молочний білок, лактозу) і можуть бути використані у виробництві іншої продукції.

6. Суб'єктами, діяльність яких пов'язана з виробництвом та реалізацією молока і молочної сировини, виступають юридичні особи незалежно від форми власності; фізичні особи — суб'єкти підприємницької діяльності; особисті селянські господарства; домогосподарства; фізичні особи, які утримують корів, овець, кіз, буйволиць, кобил, верблюдиць, ослиць та виробляють молоко і молочну сировину. Запроваджено нові критерії класифікації суб'єктів у сфері виробництва та реалізації молока і молочної сировини, а саме: за способом підтвердження якості та безпечності виробленого і реалізованого ними молока та молочної сировини; за способом їх легалізації.

7. Проведено порівняльно-правовий аналіз законодавства України та законодавства Європейського Союзу щодо виробництва молока та молочної сировини. Набуло подальшого розвитку положення про те, що адаптація національного ринку молока та молокопродуктів до вимог Європейського Союзу в аспекті діяльності виробників молочної продукції потребує внесення суттєвих змін до ветеринарно-санітарних вимог і державних стандартів, якими регулюється якість та безпечність молока і молочної сировини, а також вимоги до їх вироблення. Виявлено низку суперечностей у сфері правового регулювання виробництва молока, а саме: санітарно-гігієнічних вимог щодо виробництва молочної сировини, необхідності узгодження національних критеріїв безпечності і якості молочної сировини; відшкодування виробниками молока і молочної сировини витрат на здійснення офіційних заходів контролю.

8. Здійснена класифікація аграрно-правових договорів у сфері виробництва та реалізації молока і молочної сировини: ті, що мають на меті фінансове та матеріально-технічне забезпечення виробництва молока і молочної сировини; з реалізації молока і молочної сировини; ті, що направлені на виробничо-технічне, науково-інноваційне забезпечення суб'єктів, діяльність яких пов'язана з виробництвом молока та молочної сировини.

9. Сформовано пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання виробництва та реалізації молока і молочної сировини через внесення змін і доповнень до законодавства, зокрема: 1) внести зміни в додатку до Закону України «Про Митний тариф» від 05.04.2001 р. № 2371-III положення Групи 04, виклавши його в такій редакції: «Молоко та молочна сировина; яйця птиці; натуральний мед; їстівні продукти тваринного походження, в іншому місці не зазначені»; 2) внести зміни до абзацу 7 Закону України «Про молоко та молочні продукти», виклавши його в такій редакції: «молоко сире — продукт нормальної секреції молочних залоз однієї або кількох здорових корів, овець, кіз, буйволиць, кобил, ослиць, верблюдиць, температура якого не перевищує 40 °С і який не зазнавав будь-якої обробки»; 3) доповнення положення ч. 1 ст. 5 Закону України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою», виклавши його в такій редакції: «Предметом договору страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою є майнові інтереси страхувальника, пов'язані з його страховими ризиками щодо вирощеної, відгодованої, виловленої, зібраної, виготовленої первинної (без вторинної обробки та переробки) сільськогосподарської продукції (товарів), зазначеної в групах 1-24 УКТ ЗЕД згідно із Законом України “Про Митний тариф України”, а саме щодо: врожаю сільськогосподарських культур; урожаю багаторічних насаджень; сільськогосподарських тварин, племінних тварин, птиці, кролів, хутрових звірів, бджолосімей, риби та інших водних живих ресурсів і тваринницької продукції».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових наукових виданнях:

1. Канарик Ю. С. Правове регулювання виробництва молока та молочної сировини : стан та перспективи / Ю. С. Канарик // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: Серія «Право». – К, 2012. — Вип. 165, Ч. 3. — С. 117–125.

2. Канарик Ю. С. Договір купівлі-продажу як форма реалізації молока та молочної сировини в Україні / Ю. С. Канарик // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: Серія «Право». – К, 2012. — Вип. 173, Ч. 1. — С. 100–107.

3. Kanarik J. S. About adaptation of the Ukrainian legislation on production and sales of milk and dairy raw material to the EU Legislation / J. S. Kanarik // Закон

и жизнь : Междунар. науч.-практ. правовой журн. — Кишинев, 2013. — № 9/2 (261). — С. 190–194.

4. Канарик Ю. С. Развитие законодательства у сфері виробництва та реалізації молока і молочної сировини / Ю. С. Канарик // Підприємництво, господарство і право. — 2014. — № 4. — С. 46–50.

5. Канарик Ю. С. Визначення поняття виробництва молока та молочної сировини в аграрному праві / Ю.С. Канарик // Підприємництво, господарство і право. — 2014. — № 8 (224). — С. 50–55.

Матеріали конференцій:

6. Канарик Ю. С. До питання правового забезпечення виробництва та реалізації молока і молочної сировини в Україні у контексті вимог законодавства ЄС / Ю. С. Канарик // Сучасні проблеми аграрного і природоресурсного права : міжнар. наук.-практ. конф., 30–31 жовт. 2009 р. : тези доп. — К., 2009. — С. 305–308.

7. Канарик Ю. С. Окремі питання правового забезпечення державної підтримки виробників молока і молочної сировини в сучасних умовах / Ю. С. Канарик // Правова політика Української держави : міжнар. наук.-практ. конф., 19–20 лют. 2010 р. : тези доп. — Івано-Франківськ, 2010. — С. 281–284.

8. Канарик Ю. С. До питання правового регулювання виробництва молока в Україні / Ю. С. Канарик // Від громадянського суспільства — до правової держави : міжнар. наук. конф. студентів та молодих вчених : 26–27 лют. 2010 р. — Х., 2010. — С. 294–296.

9. Канарик Ю. С. Щодо гармонізації законодавства України до законодавства Європейського Союзу у сфері виробництва молока / Ю. С. Канарик // Государство и право в условиях глобализации: реалии и перспективы : II междунар. науч.-практ. конф. : 16–17 апр. 2010 г : тез. докл. — Симферополь, 2010. — С. 316–317.

10. Канарик Ю. С. До проблеми вдосконалення правового регулювання безпечності та якості молока в умовах інтеграції України до міжнародних спільнот / Ю. С. Канарик // Актуальні проблеми правового регулювання аграрних, земельних, екологічних відносин і природокористування в Україні та країнах СНД : міжнар. наук.-практ. конф., 10–11 верес. 2010 р. : тези доп. — Луцьк, 2010. — С. 105–109.

11. Канарик Ю. С. Законодательное обеспечение производства молока и молочного сырья в Украине: состояние и перспективы / Канарик Ю. С./ Правовое обеспечение инновационного развития экономики Республики Беларусь : междунар. науч.-практ. конф. : 21–22 окт. 2010 г. : тез. док. — Минск, 2010. — С. 476–477.

12. Канарик Ю. С. Деякі питання правового регулювання виробництва якісного молока і молочної сировини в Україні / Ю. С. Канарик // Сучасні тенденції розвитку національного законодавства України : міжнар. наук.-практ. конф., 19–20 трав. 2011 р. — К., 2011. — С. 318–320.

13. Канарик Ю. С. Розроблення впровадження державних стандартів — передумова високої якості молока і молочної сировини / Ю. С. Канарик // Актуальні питання реформування правової системи України : міжнар. наук.-практ. конф., 17–19 черв. 2011 р. : тези доп. — К., 2011. — С. 225–226.

14. Канарик Ю. С. Окремі аспекти правового регулювання виробництва та реалізації молока і молочної сировини / Ю. С. Канарик // Актуальні питання правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні : міжнар. наук.-практ. конф., 2–3 лют. 2012 р. : тези доп. — Х., 2012. — Т. 2. — С. 98–100.

15. Канарик Ю. С. Деякі юридичні аспекти регулювання відносин між виробниками молока — особистими селянськими господарствами та молокопереробними підприємствами / Ю. С. Канарик // Законність і правопорядок: механізми забезпечення : міжнар. наук.-практ. конф., 11–12 трав. 2012 р. — Х., 2012. — Т. 2. — С. 109–111.

16. Канарик Ю. С. Якість молока в особистих селянських господарствах: проблеми правового регулювання / Ю. С. Канарик // Аграрне право як галузь права, юридична наука і навчальна дисципліна : всеукр. круглий стіл, 25 трав. 2012 р. : тези доп. — К., 2012. — С. 146–148.

17. Канарик Ю. С. Деякі правові проблеми селекції молочного поголів'я в Україні / Ю. С. Канарик // Теорія і практика інтелектуальної власності : наук.-практ. журн. — К., 2012. — Вип. 3 (65). — С. 16–18.

18. Kanaryk Y. Definition of notion «milk» in agricultural law / Y. Kanaryk / Біоресурси планети і біобезпека навколишнього середовища : проблеми і перспективи : міжнар. наук. конф., 5–6 листоп. 2013 р. : тези доп. — К., 2013. — С. 24–27.

19. Канарик Ю. С. До питання класифікації нормативних вимог щодо виробництва молока та молочної сировини / Ю. С. Канарик // Забезпечення прав людини в міжнародному та національному законодавстві : міжнар. наук.-практ. конф. 29 листоп. 2013 р., тези доп. — К., 2013. — С. 307–309.

АНОТАЦІЯ

Канарик Ю. С. Правове регулювання виробництва та реалізації молока і молочної сировини в Україні. — На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право. — Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ, 2015.

Дисертаційну роботу присвячено комплексному дослідженню особливостей правового регулювання виробництва та реалізації молока і молочної сировини в Україні формулюванні наукових висновків та пропозицій щодо удосконалення нормативно-правового регулювання відповідних суспільних відносин. У представлений роботі проведена періодизація становлення й розвитку відповідного законодавства, детально розглянуто

правовідносини, що складаються в процесі виробництва та реалізації молока і молочної сировини, окремо з'ясовано суб'єктний склад, зміст та об'єкт.

Сформовано та обґрунтовано систему загальних і спеціальних принципів аграрних правовідносин з виробництва та реалізації молока і молочної сировини.

Визначено місце норм, що врегульовують аграрні відносини у сфері виробництва та реалізації молока і молочної сировини, у системі національного права й охарактеризовано правове регулювання виробництва та реалізації молока і молочної сировини як комплексний інститут аграрного права.

Особливу увагу приділено системі договорів у сфері виробництва та реалізації молока і молочної сировини. Підкреслено особливості договорів про забезпечення виробництва та реалізації молока і молочної сировини, договорів про забезпечення реалізації молока і молочної сировини, охарактеризовано договори, направлені на надання послуг виробничо-технічного, науково-інноваційного характеру суб'єктам, діяльність яких пов'язана з виробництвом молока та молочної сировини.

Ключові слова: молоко, молочна сировина, аграрні відносини з виробництва та реалізації молока та молочної сировини, виробник молока та молочної сировини, виробництво молока та молочної сировини, реалізація молока та молочної сировини, якість молока та молочної сировини, сільськогосподарська продукція.

АННОТАЦІЯ

Канарик Ю. С. Правовое регулирование производства и реализации молока и молочного сырья в Украине. — На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.06 — земельное право; аграрное право; экологическое право; природно-ресурсное право. — Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, Киев, 2015.

Диссертационная работа посвящена комплексному исследованию особенностей правового регулирования производства и реализации молока и молочного сырья в Украине, сформулированы научные выводы и внесены предложения по совершенствованию нормативно-правового регулирования соответствующих общественных отношений.

Проведена периодизация становления и развития законодательства в сфере производства и реализации молока и молочного сырья. Выделены и охарактеризованы четыре основных периода развития аграрного законодательства в вышеупомянутой сфере.

Сформировано понятие «правоотношения, складывающиеся в процессе производства и реализации молока и молочного сырья», под которыми следует понимать отношения, урегулированные нормами аграрного права и других отраслей, которые возникают между субъектами производства и реализации молока и молочного сырья и их работниками (членами, структурными подразделениями), между лицами, которые входят в личные сельские хозяйства

и домохозяйства по производству соответствующей продукции, а также между субъектами производства и реализации молока и молочного сырья и специальными контролирующими органами по соблюдению требований соответствующего производства; между субъектами производства и реализации молока и молочного сырья и органами государственной власти по реализации государственных программ в сфере молочного производства; а также между субъектами производства и реализации молока и молочного сырья и другими субъектами на основании договоров о реализации молока и молочного сырья.

Определено, что производство и реализация молока и молочного сырья опосредуются аграрными правоотношениями (как внутренними, так и внешними), имеющие особый субъектный состав, содержание и объект, которые составляют предмет правового регулирования аграрного права.

Исследован субъектно-объектный состав правоотношений в сфере производства и реализации молока и молочного сырья. К объектам отнесены молоко сырое, молочное сырье, а также любые молочные продукты, которые содержат исключительно составляющие молока (молочный жир, молочный белок, лактозу) и могут быть использованы в производстве другой продукции. К субъектам, деятельность которых связана с производством и реализацией молока и молочного сырья, относятся юридические лица независимо от формы собственности; физические лица — субъекты предпринимательской деятельности; личные сельские хозяйства; домохозяйства; физические лица, которые содержат коров, овец, коз, буйволиц, кобыл, верблюдиц, ослиц и производят молоко и молочное сырье.

Предложено к принципам аграрных правоотношений по производству и реализации молока и молочного сырья применять общеюридические принципы, принципы реализации аграрных правоотношений, принципы товарного сельскохозяйственного производства. Обосновано введение специальных принципов аграрных правоотношений по производству и реализации молока и молочного сырья.

Проведен сравнительно-правовой анализ положений национального законодательства, регулирующего производство и реализацию молока и молочного сырья, и законодательства ЕС.

Особое внимание уделено системе договоров в сфере производства и реализации молока и молочного сырья. Подчеркнуты особенности договоров по обеспечению производства и реализации молока и молочного сырья, договоров по обеспечению реализации молока и молочного сырья, охарактеризованы договоры, направленные на предоставление услуг производственно-технического, научно-инновационного характера субъектам, деятельность которых связана с производством молока и молочного сырья.

В результате диссертационного исследования обоснована необходимость совершенствования действующего законодательства Украины в этой сфере, а также разработаны предложения о внесении изменений в уже существующие нормативно-правовые акты.

Ключевые слова: молоко, молочное сырье, аграрные отношения по производству и реализации молока и молочного сырья, производитель молока и

молочного сырья, производство молока и молочного сырья, реализация молока и молочного сырья, качество молока и молочного сырья, сельскохозяйственная продукция.

SUMMARY

Kanaryk Y. S. Legal regulation of manufacture and sale of milk and raw milk in Ukraine. — Manuscript.

Dissertation for obtaining a degree of PhD in Law in specialty 12.00.06 — Land Law; agricultural law; environmental law; natural resources law. — National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, 2015.

The dissertation is devoted to complex research of peculiarities of legal regulation of production and sale of milk and raw milk in Ukraine, the formulation of scientific conclusions and suggestions for improvement of the legal regulation of the social relations.

In the presented work the periodisation of formation and development of appropriate legislation are fulfilled, the legal relations which are composed during the production and sale of milk and raw milk are considered in details; the subjects, content and object are separately found.

The system of general and specific principles of agrarian relations of production and sales of milk and raw milk are formed and grounded. The place of norms that regulate agrarian relations in the production and sale of milk and raw milk in the national legal system is defined, legal regulation of production and sale of milk and raw milk as a complex institute of agrarian law is characterized.

Particular attention is paid to the system of agreements in the production and sale of milk and raw milk. Features of contracts on providing production and sale of milk and raw milk contracts on providing the sale of milk and raw milk are highlighted, agreements aimed at providing services of technological, scientific and innovative nature to the subjects involved in the production of milk and raw milk are characterized.

Key words: milk, raw milk, agrarian relations in the sphere of production and sales of milk and raw milk, producer of milk and raw milk, production of milk and raw milk, sale of milk and raw milk, quality of milk and raw milk, agricultural products.

Підписано до друку 12.02.15 Формат 60x84\16
Ум. друк. арк. 1,22
Наклад 100 прим. Зам. № 7166

Віддруковано у редакційно-видавничому центрі НУБіП України
вул. Героїв Оборони, 15, Київ, 03041
тел.: 527-81-55